बझाङी गाउँखाने कथाको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको
दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
धन गिरी
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौँ

२०६५

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौँ

सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्ष, दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि छात्र **श्री धन गिरी**ले **बझाङी गाउँखाने कथाको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । उहाँले यो शोधकार्य परिश्रमपूर्वक तयार गर्नु भएकोले स्नातकोत्तर शोधकार्यको स्तरका दृष्टिले म सन्तुष्ट छु । यसको उचित मूल्याङ्कनका लागि नेपाली केन्द्रीय विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

शोधनिर्देशक

(कृष्णप्रसाद घिमिरे)
उपप्राध्यापक
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

मिति : २०६५

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौँ

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागका **श्री धन गिरी**ले स्नातकोत्तर तह, दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नु भएको **बझाङी गाउँखाने कथाको अध्ययन** शीर्षकको शोधकार्य सोही प्रयोजनको लागि स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

(१) प्रा. राजेन्द्र सुवेदी ....
(विभागीय प्रमुख)

(२) उपप्रा. कृष्णप्रसाद घिमिरे ....
(शोधनिर्देशक)

(३) सहप्रा.डा. जयराज पन्त ....
(बाह्यपरीक्षक)

मिति : २०६५/४/

कृतज्ञता–ज्ञापन

बझाङी खाउँखाने कथाको अध्ययन नामक शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु उपप्राध्यापक **श्री कृष्णप्रसाद घिमिरेज्यू**को सरसल्लाह उचित सुझाव र मार्ग निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । उहाँको अति व्यस्तताका बाबजुद पनि शोधकार्यलाई यस रूपमा ल्याइपुऱ्याउन प्रारम्भदेखि अन्तसम्म सहयोग गर्नु भएका श्रद्धेय गुरुप्रति चिरऋणी र म हृदयदेखि हार्दिक आभार तथा कृतज्ञता-ज्ञापन गर्दछु ।

शोधकार्यलाई विभागीय स्वीकृति प्रदान गरी शोधकार्य गर्ने अवसर प्रदान गर्नु हुने विभागीय प्रमुख प्रा. श्री राजेन्द्र सुवेदीज्यूप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । नेपाली भाषा र साहित्यका सन्दर्भमा शोधकार्य गर्ने अवसर दिदै आएकोमा नेपाली केन्द्रीय विभागप्रति आभारी छु । शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा सामग्री सङ्कलनका लागि पुस्तक उपलब्ध गरिदिने त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालयका साथै यो शोधकार्य तयार गर्न आवश्यक सहयोग गर्ने वसन्त गिरी, शेरबहादुर सिंह, खड्कबहादुर थापा, नवराज गिरी, ईश्वर गिरी, अमर गिरी र खप्तड उच्च मा.वि. का शिक्षक साथीहरूलाई पनि विर्सन सकिदैन । मेरो अध्ययन कार्यलाई निरन्तरता दिनु हुने दाजु भाउजूप्रति चिरऋणी छु । त्यस्तै यो शोधपत्र तयार गर्दा सहयोग पुऱ्याउने श्रीमती हीरादेवी गिरी, छोराहरू अशोक गिरी, अर्जुन गिरी र अरुण गिरीलाई म धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्रलाई उचित मूल्याङ्कन गरिदिनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुरमा पेश गर्दछु ।

– धन गिरी

शैक्षिकसत्र : २०५९/०६०

मिति : २०६५

सङ्क्षिप्त रूप

ई.	=	ईस्वी सम्वत्
उ.मा.वि.	=	उच्च माध्यमिक विद्यालय
कि.मी.	=	किलोमिटर
गा.वि.स.	=	गाउँ विकास समिति
जि.वि.स.	=	जिल्ला विकास समिति
जि.शि.का.	=	जिल्ला शिक्षा कार्यालय
त्रि.वि.	=	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
प्रा.वि.	=	प्राथमिक विद्यालय
पृ.	=	पृष्ठ
वि.सं.	=	विक्रम सम्वत्
मा.वि.	=	माध्यमिक विद्यालय

विषयसूची

पृष्ठ

परिच्छेद – एक
शोध परिचय

१.१	शोधशीर्षक	१
१.२	शोधप्रयोजन	१
१.३	शोधकासमस्या	१
१.४	शोधको उद्देश्य	१
१.५	पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.६	शोधकार्यको औचित्य	३
१.७	सामग्री सङ्कलनविधि	३
१.८	सीमाङ्कन	४
१.९	शोधविधि	४
१.१०	शोधपत्रको रूपरेखा	४

परिच्छेद – दुई
बझाङ जिल्लाको सङ्क्षिप्त परिचय

२.१	भौगोलिक परिचय	५
२.१.१	भौगोलिक अवस्था र नामकरण	५
२.१.१.१	हिमाली तथा लेकाली प्रदेश	६
२.१.१.२	पहाडी प्रदेश	६
२.१.१.३	बेसी प्रदेश	७
२.१.२	बझाङको नामकरण	७
२.२	शैक्षिक अवस्था र जनसङ्ख्या	८
२.३	नदीनालाहरू/झरनाहरू	९
२.३.१	सेती नदी	१०
२.३.२	कालडगा गाड	१०
२.३.३	जराडी गाड	१०
२.३.४	बाउली गाड	११
२.३.५	धौली गाड	११
२.४	खनिज पदार्थ/हावापानी	११
२.५	सामाजिक र सांस्कृतिजीवन	१२
२.६	धार्मिक परम्परा र चाडपर्व	१५
२.६.१	बिसु	१७
२.६.२	गंगादशहरा	१७
२.६.३	सन्डेडा मेला	१८

२.६.४ दशैं र तिहार ---------- १८
२.६.५ञ माघेसङ्क्रान्ति---------- १९
२.७ निष्कर्ष---------- १९

परिच्छेद – तीन
नेपाली गाउँखाने कथाको परिचय र वर्गीकरण

३.१ लोकसाहित्य र गाउँखाने कथा---------- २०
३.२ गाउँखाने कथाको परिचय ---------- २२
३.३ गाउँखाने कथाको परिभाषा ---------- २३
३.४ गाउँखाने कथाको उत्पत्ति र विकास ---------- २४
३.५ गाउँखाने कथाको विशेषता ---------- २५
३.५.१ मनोरञ्जन---------- २६
३.५.२ खिरिलोपन---------- २६
३.५.३ बौद्धिकता ---------- २६
३.५.४ प्रतिकात्मकता---------- २७
३.६ गाउँखाने कथाको वर्गीकरण ---------- २७
३.७ नेपाली गाउँखाने कथाको वर्गीकरणका केही आधार ---------- २८
३.८ नेपाली गाउँखाने कथाको विषयगत वर्गीकरण---------- २९
३.८.१ घरेलु जीवनसम्बन्धी---------- ३०
३.८.२ शरीरसम्बन्धी---------- ३१
३.८.३ प्रकृति-जगत्सम्बन्धी---------- ३१
३.८.४ कृषि-व्यवसायसम्बन्धी---------- ३२
३.८.५ सामाजिक विषयसम्बन्धी ---------- ३२
३.८.६ आर्थिक विषयसम्बन्धी---------- ३३
३.८.७ संस्कृति विषयसम्बन्धी---------- ३३
३.८.८ विविध विषयसम्बन्धी ---------- ३४
३.९ निष्कर्ष---------- ३४

परिच्छेद – चार
बझाङी गाउँखाने कथाको परिचय, वर्गीकरण र विश्लेषण

४.१ बझाङी गाउँखाने कथाको परिचय---------- ३५
४.२ बझाङी गाउँखाने कथाको वर्गीकरण---------- ३७
४.२.१ खेतीपाती तथा खाद्यान्नसम्बन्धी---------- ३८
४.२.२ घरेलु जीवनसम्बन्धी---------- ३८
४.२.३ प्राणीसम्बन्धी ---------- ३९
४.२.४ प्रकृतिसम्बन्धी---------- ३९
४.२.५ शरीरसम्बन्धी---------- ४०
४.२.६ सामाजिक विषयसम्बन्धी ---------- ४०

४.२.७ संस्कृतिसम्बन्धी ---------- ४१
४.२.८ आर्थिक अवस्थासम्बन्धी ---------- ४२
४.२.९ विविध विषयसम्बन्धी ---------- ४२
४.३ बभ्काडी गाउँखाने कथाको विश्लेषण ---------- ४३
४.४ निष्कर्ष ---------- ४७

परिच्छेद - पाँच
उपसंहार

परिशिष्ट

(क) बभ्काडी भाषिका प्रधान खाउँखाने कथाहरू
(ख) नेपाली भाषाका प्रधान गाउँखाने कथाहरू
(ग) नेपालको नक्सा
(घ) बभ्काङ जिल्लाको नक्सा

सन्दर्भग्रन्थ सूची

(क) पुस्तक सूची
(ख) शोधपत्र सूची